

Spojky

Spojky sú **neohybné neplnovýznamové** slová, ktoré **spájajú** vetné členy a vety. Vyjadrujú vzťahy medzi nimi.

priradovacie *a, i, aj, alebo, veď, však, ba aj, ale*

spájajú rovnocenné vetné členy a vety v súvetí

podradovacie *že, aby, ako, lebo, keď*

spájajú nerovnocenné vety v súvetí

spojky

jednoslovné *a, ale, že, aby, lebo*

viacslovné *a preto, a teda, aj keď*

spájacie výrazy *ktorý, aký, kto, ako, kde*

Pravopis spojok

Pred spojkami *a, i, aj, ani, alebo*, či nepíšeme čiarku.

Ak sa spojky vo vete opakujú, píšeme čiarku pred druhou (a ďalšou) opakovanou spojkou.

Pred dvojslovnými spojkami *a predsa, a jednako, a teda, a preto, a tak* píšeme čiarku.

Pred spojkami *ako, než, sťa, ani*

- v **prirovnaniach** v jednoduchej vete nepíšeme čiarku,
- v **súvetí**, ak uvádzajú vetu, píšeme čiarku.

Pred spojkou *a* vo význame odporovacom (*a = ale*) čiarku môžeme, ale nemusíme písať.

1 Zistite, či spojky spájajú vety alebo sa nachádzajú v jednoduchej vete. Doplňte čiarku, kde podľa vás patrí, a zdôvodnite jej doplnenie.

Trasie sa ako osika. Ako sa do hory volá tak sa z hory ozýva. Nezbadala som nič ani na dvore ani nikde inde. Milka podobných kliatob ani zlorečení nikdy nepočula. A mne bolo pri tých slovách aj do smiechu aj do plaču. Anča s Ondrejom sedia na nízkych stolčekom ako dudky. Pekný výzor človeka možno zbadáť hneď ale peknú dušu treba objavovať postupne. Trpko mu bolo a jednako len šiel. Ani nezbadal ako slnko rýchlo zapadá za hory. Aj sa mu chcelo ísť aj váhal. Zbadala ho a nešla k nemu.

2 Rozdeľte spojky z 1. cvičenia na priradovacie a podradovacie. Pri priradovacích spojkách, ktoré spájajú vety, skúste určiť druh priradovacieho súvetia.

3 Napíšte ako diktát. Vyhľadajte spojky a určte ich druh. Odôvodnite pravopis pri písaní čiarky.

Zobudil som sa presne o štvrtej ráno a hneď som vyplazil jazyk na budík, hoci sa to nepatrí na takého veľkého chlapca, ako som ja. Nevie, ako je to možné, no len keď nejdem do školy, zobudím sa skoro a načas. Hoci práve vtedy je to zbytočné, lebo nikam netreba ísť. Toto by mali vyskúmať vedci vo výskumnom ústave spania, iste taký ústav niekde je. Keby tí vedci vyskúmali, prečo nie a nie vstať, keď je vyučovanie, pomohli by iste všetkým žiakom na svete. Viem si predstaviť, že takéto starosti majú žiaci aj v Austrálii, aj na Čukotke.

(Podľa V. Bednára)

Najčastejšie používané spojky

Priradovacie spojky:

*a, i, aj, ani
ba, ba aj, nielen – ale aj
alebo, buď, či
ale, no, jednako
a predsa, totiž
veď, však, teda, preto,*

Podradovacie spojky:

*že, aby, keď, ako
ak, keby
lebo, pretože, keďže
hoci, aj keď, i keď
až*

4 Utvorte krátky príbeh, v ktorom použijete päť ľubovoľných priradovacích a päť ľubovoľných podradovacích spojok. Nezabudnite na správny pravopis.

Častice

Častice sú **neohybné** slová, ktoré vyjadrujú **osobný postoj hovoriaceho** k vete alebo k jej časti. Veľká skupina častíc **uvádza** samostatné vety a dodáva im rôzne významové odtienky.

Bodaj by sa mu to podarilo! Kiežby sa vrátil. Azda sa vráti.

Časticami bývajú slová *a, ba, i, no, nuž, veď, čiže, napokon, vari, azda, aj, ešte, iba, aspoň, práve, najmä, nadovšetko, predovšetkým, naozaj, áno, hej, veru, dobre, nie.*



● Častice, ktoré vyjadrujú hodnotiaci postoj hovoriaceho k obsahu celej výpovede, **oddeľujeme čiarkou.**

Pravda, nie každý porozumie učivu na prvýkrát.
Bohužiaľ, teraz sa musíme rozlúčiť.
Listiny sú, **prírodzene**, písané v rozličných jazykoch.

Rozlišujte!

častice

Ale sa leje!
Aby si na to nezabudol!
No dobre, prídem.

uvádzajú vety

častica

Prídeš k nám? **Dobre.** (áno)

spojky

Mračí sa, **ale** pršať nebude.
Pripomenul mu, **aby** na sľub nezabudol.
Nahneval sa, **no** potom sa udobril.

spájajú vety

príslovka

Cítil sa u nás **dobre.** (ako?)

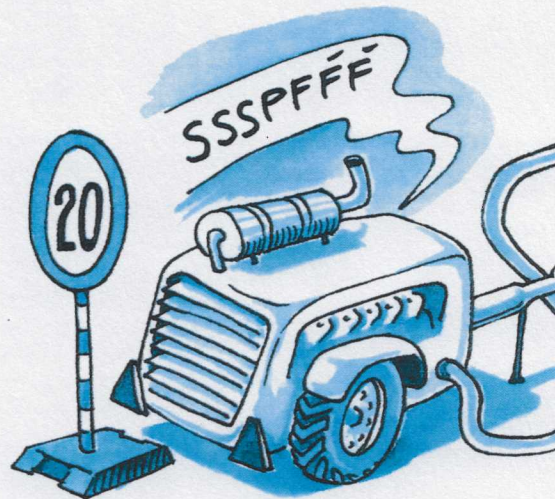
1 Vyhľadajte v texte častice.

Ozaj je to tak? Či to len tak hovoríš? Ba veru je to pravda! Ani mak som k tomu nepridal. Veďže neblázni! Vari naozaj chceš odísť! Ale si neúrekom narástla, sotva že sa do dverí vmestíš.

2 Utvorte vety, v ktorých budú častice: naozaj, veru, predovšetkým, najmä, kiežby, pravdaže, keby.

3 Doplňte chýbajúce čiarky vo vetách a ich doplnenie zdôvodnite. Overte si správnosť v Pravidlách slovenského pravopisu.

Musím sa pravdaže rýchlo rozhodnúť. Bude to pre nás naopak veľké potešenie. Problémy netreba zveličovať zaiste. Tebe sa to nechcelo urobiť pravdaže.



Šum lístia, tichý šepot má

asi 10–20 dB (decibelov). 30 dB má tichá

ulica v noci, 40 dB prevracanie listov v knihe, 60 dB bežná hovorená reč, 70 dB hluk v reštaurácii, 80 dB rušná ulica s hlučnou premávkou, 100 dB hluk motocykla bez tlmiča, 120 dB štartujúce lietadlo. 135 dB je horná hranica hluku, ktorý znesie nechránené ucho človeka iba 10 sekúnd. Pre žiakov počas vyučovania je najvyššia prípustná hranica 45 dB. Pre vyučujúceho je hranica vyššia ako 50 dB zdraviu škodlivá. (Podľa J. Mistríka)



Citoslovčia

Citoslovčia sú neohybné slová, ktoré vyjadrujú city a vôľu alebo napodobňujú rozmanité zvuky.

vlastné *ach, och, jaj, hľa, ľaľa, hej*

prejavy citu a vôle

zvukomalebne (onomatopoické) *tik-tak, krá*

napodobňujú zvuky

citoslovčia

prvotné (pôvodné) *ach, jaj, fuj*

druhotné

utvorené zo slovies *hľa, ľaľa*

utvorené z podst. mien *beda, prepánajána*



1 Pozorne si prečítajte ukážky a zistite, v ktorých jazykových štýloch sa citoslovčia najčastejšie využívajú. Vyhľadajte ich v texte a určte ich druh. Snažte sa citoslovčia nahradiť inými vhodnými citoslovcami.

A –Joj, to je rybisko, jójójó! – obstanú detské hlavy koryto a obdivujú, obdivujú, jojkajú... – Paľo, takú by si nevyťahol na udici. Ani pod vidličku by nebola taká, jó! Plné koryto jej je! Plnučké!

– A ste ju ozaj vy chytili? – spytuje sa Maroš matere.

– Pravdaže ja, – drží sa mamka hrdo. – A ako sa mykala! Ako šľahala chvostom, keby si bol videl! Jana Červeňovie fľasla, hneď mu krv frfotala z nosa. Ale tak mu treba, načo ho tam natrčal?

(Podľa Martina Rázusa)

B – **Aú!** Juj! Bolí ma zub! To sa už nedá vydržať!
– A čo nejdeš k zubárovi?
– Jaj! Ešte to chvíľu vydržím!
– No ty si teda hrdina! Inokedy máš plno rečí...

2 Doplníte na začiatok viet vhodné citoslovčia. Zistite, či je do viet potrebné doplniť čiarky. Správnosť si overte v PSP.

... žaba do vody. ... ten je krásny! ... hore háj, dolu háj.
... to bolí. ... aký si už veľký. ... to si môžeš obliecť sama.
... vrabec von oknom.

3 Zistite, či ste do viet doplnili rovnaké citoslovčia. Ak nie, napíšte, ako voláme slová s rovnakým alebo podobným významom.

4 Vyhľadajte v 2. úlohe citoslovčia, ktoré boli utvorené zo slovies. Porovnajte písanie čiarky pri prvotných a druhotných citoslovciach.

5 Nahradiť vo vetách slovesá vhodnými citoslovcami a zistite, akým vetným členom sú vo vete (vo vetách preberajú za slovesá aj ich funkciu vetného člena).

Otec buchol rukou do stola. Žaba čľupla do vody. Chlapec treskol hlavou do stĺpa. Veverička hopkala zo stromu na strom. Tanier zacinkal na stole.

6 Rozdeľte sa do skupín a dohodnite sa, aký pocit bude váš zástupca v krátkej scénke predvádzať bez slov. Snažte sa k scénkam napísať čo najviac citosloviec. Víťazí skupina s najväčším počtom vhodných citosloviec. (Např. chlapec pribíja kladivom klinec a klepe si po prste.)